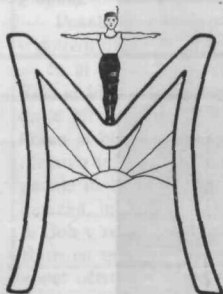

IVO TROŠT:

Izdana trmica.

(Povest.)

I.

ama je ni zaman svarila, ji ni zaman obetala: »Zdenka, nikar več kaj takega! Zakaj slušaš trmico! Pusti jo, da ne bo več ona tvoja gospa, zapovedovalka. O, ti in tvoja gospa Trmica! Obe pobere divjji mož!«

Petletna Zdenka je sočutno pogledala mamo izpod dolgih svetlih kodrov, ki so ji silili na čelo, kakor da hoče sama gospa Trmica zakrivati njeno sramoto. Zakaj Zdenka se je resnično sedaj-le sramovala, da ni slušala mame, temveč se nedavno ujezila za malenkostni nič ter vpila, mahala z ročicami in bežala iz hiše na bližnji griček, kjer se je vrgla na tla ter bila z vsemi štirimi okolo sebe in kričala, kakor da jo je vsaj polovico stlačil divjji mož v svoj širni koš na hrbtu: vihar brez dežja, jok brez solz.

Ko se je prevpila do hripavosti in videla, da ni nikogar za njo, kdor bi jo tolažil, se je ozrla plašna okolo sebe, na pustih Kras nad seboj in mirno morje nedaleč pod seboj, uprla modro očesce v sinje nebo, od koder se ji je posmehoval nagajivi solnček. Tedaj je pa tudi že minil nje notranji vihar. V srcece se je vrnil zopet mir in z njim tudi zavest, da ni ravnala prav. O, ta Trmica jo ima zares v oblasti, prav na vrvcu. Z zavestjo se je oglasila sramežljivost; ko se je vrnila domov, pa še mama: »Gospa Trmica ti veli: Pa ne bom, res ne bom, prav zares ne bom slušala! — In ti potem zares ne slušaš mamice, marveč tisto neugnano Trmico. Kaj ti vendar daje in obeta, da jo imaš rajša kot mamico?«

Tedaj pa Zdenka vnovič zaihti, potok kot lešniki debelih solz se ji udre po polnih ličecih, deklica sklene tedaj natihem sama s seboj, da ne bo, pa ne bo nikdar več taka. Ne bo več slušala Trmice, ne mara je več, prav zares je ne mara! To tudi obljubi svoji mamicí in nasloni glavico v njeno naročje. Oh, tam je tako dobro! Mamica ji pogladi lasce s čela in obriše solzne oči, mokra ličeca. Tedaj se obema zvedri nebo, mir in ljubezen široko sije z njega na borno stanovanje ribiča Kimka in mogo- brojno družino, toda le do najbližjega navzkrižja male Zdenke s komurkoli. Tedaj je zopet vzkipeł mali piskrček kakor navadno, in na gričku se je zlati solnček zopet posmehoval Zdenki razgrajalki.

Divjega moža pa le ni bilo.

II.

Mamica je doma vnovič opozarjala skesano Zdenko, ki se je kakor vselej sramovala, da je slušala gospo Trmico v lastno sramoto. Da se je

vendar ne more otresti, iznebiti, zapoditi, nadreviti hudobnice! — Ali kje pa je? Ali je res? — Tako se vprašuje drobna kodrolaska in sklene v mislih, da Trmice sicer ne vidi, a nekje že mora biti skrita, ker jo sliši: Pa ne bom, zares, prav zares!... Slednjč jo Zdenka tudi sluša. In to je zlo.

»Boš videla, Zdenka, da mamica ve vse in se boji zate! Neki dan pride gori od morja povodnji mož, ki bo slišal tvoj krik. Kosmatin star in grd, z vrečo in košem preko rame, grčavko v roki, rjavo kučmo na glavi, pa osato bo gledal in tebe pobral, molče stlačil v koš na hrbtu. Odnese te pod morje v svoj kristalni grad, ki nima oken ne vrat. Tam mu boš krmila zlate ribice in se igrala z njimi, a na griček ne boš mogla več. Kam? Grozno ti bo dolgčas po mamici, po sestricah in bratcih, po zlateg solnčku, ki te ne bo dražil več, saj ga ne boš videla pod morjem nikoli. Po vsem pisanem svetu ti bo dolgčas. Jokala boš, pa mi te ne bomo slišali v tako daljavo.«

Zdenka je strahu komaj dihala in slovesno obljubila sebi natihem, a mamici na glas, da je bilo zadnjikrat, danes poslednjič, ko ni zapodila Trmice, tiste gospe Trmice, ki je ne mara več. Mati se ji je pomilovalno nasmehljala, kakor da ji ne verjame, a Zdenka je verjela, da je poslednjič razgrajala na povelje hudobne Trmice, pa ni bilo res.

Tretji dan je bil zopet krik in vihar na gričku. Trmica je poveljevala tam, in Zdenka je tolkla po tleh kot mlad žrebiček.

Ko se je vrnila potrta domov, ni mogla najti mame. Klicala jo je najprej potihem, potem glasno in glasneje, slednjič celo z jokom in solzami, a je ni doklicala. Tudi drugi niso vedeli, kam je izginila zlata mamica, a iskali je niso. Obupana sede na prag in plaka, stiskaje obrazek v predpasnik. Ni je videla mame, ko je došla od nekod in nadaljevala brez tolažilnih besed svoje svarilo: »Ko boš še rjula kot danes, te čuje lahko gozdni mož, pride pote sem preko vinograda strica Mičeta daleč od Brkinskih gozdov ali celo iz Pivške planote, kjer so globoke, čarokrasne podzemeljske jame, bivališče kraških Vil in Rojenic. V gozdu kraljujeta volk in medved. V podzemeljskih jamah, kjer se vse blesti kot v malih nebesih, boš preštevala bisere, ki gozdnemu možu razsvetlujejo z demanti posute stene bajno širnih dvoran. — V tej svetlobi se boš čudila skrivnim jezerom, koder se nabira voda, ki priteka potem izpod zemlje v studencih in potokih. V teh vodah boš videla čudne ribice, ki nimajo oči in ne plavuti, a štiri roke, podobne človeškim. Kraške skalne Vile bodo plesale kolo, nagajivi Palčki bodo godci na skalnih čerch, a svoje mamice ne boš videla nikoli več, ne morja ne zvezdic ne rožic in vedno zelene oljke in lovorja tudi ne. Jokala boš in nas klicala zaman.«

Ko je mamica završila svoje svarilo, ni Zdenka obljubila nič več; samo vzdihnila je globoko, kot bi odložila do smrti težko breme. Očesci je uprla v mamičino lice in se ljubko nasmehnila. Molče je odšla k svojim igračam, k sestricam in mlajšemu bratcu, ki se je igral v oljčni senci z

muciko. Tam je pripovedovala vsem o podzemeljskih krasotah in steklenem gradu pod morjem, a zvesto pristavila, da bi ona ne marala biti tam. Poslušali so jo in verjeli.

Toda slabosti poln je človek in največji slabič v boju proti samemu sebi, svojim navadam in razvadam.

III.

Zaradi pipca je začelo. Starejši brat ji ga ni hotel posoditi, trdeč, da se lahko vreže. Dovolj je bilo, da je vzkipel piskrček in zadivjal vihar, seveda kakor vselej brez dežja. Hribček nad ribičevo kočjo je imel zopet godca, da se Bogu usmili, godca v krik in razbijača z vsemi štirimi. Tam je morala biti seve tudi gospa Trmica. Zdenka je dobro vedela, da je, in je tudi v presledkih med krikom poslušala njene pozive: Pa ne bom, zares, prav zares ne bom! — Ob tem se je domislila, da je še vselej dosegla samo sramoto, ko je slušala grdo lažnivko. Vedno večja sramota je bila zanjo tudi resnica, da so bili zaman vsi trdni sklepi, vse obljube, da se poboljša, da ne mara Trmice, da jo zapodi, zadrevi od sebe. Vse sama laž. In zadnjič! Ali ni zatrdno prav zagotovo obljubila sama sebi, da hoče v prihodnje mamici z dejstvom dokazati, kako resnično se je poboljšala? Kaj, ko bi se sedaj-le pokazal divji mož, kakor goba bi hitro bušil iz tal in kakor večerna senca bi bil visok, pa bi dejal: Dovolj je tega, Zdenka! Moja si, moja ostaneš! Mamica ni lagala kakor ti, ni se bala zaman in opominjala.

Skozi prstke, ki si jih je krčevito tiščala na oči, se je še poslednjič ozrla po svetu. Zdelo si ji je, da za slovo: Nizko doli ob znožju hriba je pluskalo ob breg sinje morje Jadransko, daleč tam na vzhodu so se črnili Brkinski gozdnati griči — tu in tam domovina divjih mož. Okolo nje brinjé med kamenjem, žajbelj in materina dušica, oba lepo dišeča, sicer pa vse pusto, kraško, a vendar lepo, ko se po teh robovih igrajo solnčni žarki. V nedaljni dolinici je zasadil med kamenjem v rdečo prst njen stric Miče nevelik vinograd, kjer zore sladko grozdje, mastne fige, sive oljke in vedno zeleni lovor. E, stric Miče ima Zdenko rad. Ali ji ni zadnjič dal žametastogladkih breskev? — Odslej pa ga ne bo videla več. Vse mine zanjo. In mame ne bo več, očeta ne, sestic, bratcev ne in — čuj, kje se oglašá! — tudi Trmice ne bo več. Prav je, da te ne bo več. Toda drugo, oh, vse drugo!

Ali mora res zapustiti vse drugo, kar ima rada na svetu? Zakaj? Ker ni hotela zapoditi od sebe Trmice. Prav zares!

Zdenka za hip preneha z muziko. Nje telesce, ki je pravkar drhtelo in ihtelo v trini in samovolji, se zdrzne, potem umiri, kakor da je izginil iz njega vsakršen duh. Prav natanko posluša, če se oglašá gospa Trmica. Kaj še! Trmice ni več. Gotovo se je skrila; boji se divjega moža. Prav je, da se ga boji. Tudi jaz se ga bojim in samo zaradi Trmice, te grde Trmice, te grde Trmice se ga bojim, pa se ga ne bom več, ker je ne ma-

ram več. — Potem zavpije: »Ti grda Trma trmasta! Le beži, kamor hočeš! Jaz te ne maram. In še mami grem povedat, da te ne maram, nič več te ne maram!« Z olajšanim srčecem se dvigne s tal in se nasloni na komolca, hoteča zakričati proti domu na vse grlo, da ne mara Trmice več, pa joj! Pred njo stoji gozdni mož, prav tak, kakršnega je Bog ustvaril ali pa hudobec pozabil vzeti s seboj, ko je strmoglavil iz jasnih nebeških višin v peklenko brezdno. Prav zares je bil še mnogo grši, nego ga je opisovala nje mamica.

»Le brž, le hitro z menoj!« veli orjak in pokaže s palcem desne roke preko rame, kjer je visel koš nahrbtnik, iz njegovega dna je pa bingljaj otroški čreveljček.

»Deklice iščem, ki bi mi štela svetle bisere na mojem domu.«

IV.

To je bilo Zdenki že znano, a tudi glas se je zdel podoben glasu strica Mičeta. Čreveljček je pa pričal neveselo istino, da ni več rešitve. Povedati mu mora vendar, kako je zapodila Trmico. Sicer pa ne kaže protiviti se orjaku ali celo lagati. Še mami bi rada povedala, da se je iznebila zlobne družice, potem naj se zgodi karkoli. Kazen je zaslužila. Bog pomagaj in angel varuh!

»Ali misliš, da vzamem katero drugo namesto tebe?« vpraša mož resno z globokim basom, veliko nižjim, nego je z njim govoril stric Miče. Zdenka tedaj vstane in reče odločno: »Le Trmico vzemite! Jaz moram domov k mami!« Zadnji besedi je že izgovorila v jok in solzah. Brž pogleda velikana, kolikor more grdo in zbeži dol po gričku, da so frfotali svetlorumeni kodri v zraku in je odskakovalo kratko krilce še urneje kot prej, ko je mahaje z rokami kričala na griček. Komaj je opazila toliko, da je hudi mož vnovič pokazal s palcem preko rame, več pa ni utegnila. Neprenehoma je klicala: »Mama, mama! Res je prišel mož in vzel — Trmico.« S takim krikom je pridrevila naravnost mami na pragu v naročje.

»Pa si jo pustila, izdala najboljšo prijateljico?«

»Ne maram več zanjo! Naj jo le odnese hudi mož!«

»Prihodnjič bo pa tebe.«

»Mene ne — nikoli.«

»Kako ne? Zakaj?«

»Ker ne — ker ne pojdem nikoli več na griček jokat.«

»No, bomo videli,« de mati in stisne k sebi malo neubogljivko. Ni je hotela več siliti, naj pripoveduje o divjem možu, ki se je široko grohotal na gričku. Zdenka ga ni marala poslušati. Zato se izmislila, da je lačna in odvede mamo za roko v kočo.

Trmica se je sicer vrnila, ker je ni našel divji mož, toda Zdenka je ni marala več. To lahko pove danes sama in potrdi resničnost te povesti, ki se končuje tako, da je poslej na gričku mir.